

Динамика на общите и екологичните инвестиции и перспективи на растежа в България

Д-р Вера Пиримова, катедра “Икономикс”, УНСС
Д-р Дафина Донева - катедра “Икономическа теория и МИО”, Стопански факултет, Великотърновски университет*

The Dynamics of general and specific-purpose spending of funds in ecology and the prospects for Bulgaria’s economic growth Vera Pirimova, Ph.D, Dafina Doneva Ph.D

Abstract

The area of publication is focused on two main parts: the investment effects on Bulgaria’s GDP and the dynamics of ecological investments and their effect on growth. Particular attention is given to dynamic interrelatedness between the investment and ecology factor and Bulgaria’s growth rate, and the opportunities for these two factors to impact this growth rate; this analysis will facilitate the selection of the appropriate ecology policy, that will stimulate growth. The paper explains why the rising trend of the GDP cannot be long sustained without prompt investments. The Bulgarian economic environment requires that larger in number direct investments be made in the production sector on a high technological level. Moreover, all negative and positive, and short-term and long-terms effects of these two trends of the uniform investment process must be taken into consideration and given due attention. Bulgaria’s accession to the EU structures, once economic growth is stabilized and the environment is taken due care of and protected, will depend on the successful combination of the economic and ecological policy adopted by the Bulgarian government.

Key words: economic growth, investments, environmental policy

*** За авторите:**

Д-р Вера Пиримова е заместник-ръководител катедра “Икономикс” на УНСС. Специализирала е в Московския държавен университет. Изнася лекционни курсове по микро- и макроикономика и специализиран курс по Икономически растеж. Научните ѝ интереси са в областта на условията, факторите и устойчивостта на процеса на икономически растеж, макроикономическата политика и въздействието ѝ върху параметрите на растежа. Публикувала е научни студии и статии по проблемите на макроикономическата и финансова стабилизация, конюнктурните особености, структурните индикатори, фискалната интензивност на растежа в България. Автор е на монографичното изследване “Растеж, цикличност, конюнктура, София, 2001.

Дафина Донева е доктор по икономика, преподавател в катедра “Икономическа теория и МИО” в Стопанския факултет на Великотърновския университет. Специализирала е в областта на икономиката на околната среда и на обществения сектор в университета Ка Фоскари, Венеция, Рурския университет, Бохум и университета Манчестер метрополитан. Чете лекции по микроикономика, макроикономика и икономика на публичния сектор. Автор е на монографично изследване по проблемите на икономическите политики и опазването на околната среда в Европейския съюз. Има научни публикации в страната и чужбина по проблемите на икономическата теория на околната среда и екологичната политика, европейската интеграция и прехода към пазарна икономика и присъединяване на България към Европейския съюз.

Резюме

Публикацията съдържа две основни части: инвестиционните ефекти върху БНП и влиянието на динамиката на екологическите инвестиции върху растежа. Специално внимание се обръща на динамичната взаимосвързаност между инвестирането и екологическия фактор и скоростта на растежа, и върху възможностите тези два фактора да влияят върху растежа. Целта на този анализ е да съдейства за избора на подходяща екологична политика, която ще стимулира растежа. Публикацията се стреми да обясни защо тенденцията към растеж на БНП не може да бъде устойчива в дългосрочен план без навременно инвестиране. Икономическата ситуация в България изисква да бъдат направени голям брой директни високо технологични инвестиции в производствения сектор. При това трябва да се отчитат всички позитивни и негативни, краткосрочни и дългосрочни ефекти от тези две важни направления на единния инвестиционен процес. Присъединяването на страната към европейските икономически структури, с постигната стабилност на растежа и грижливо опазвана околна среда, ще зависи от умелото съчетаване на икономическата с екологичната политика на българското правителство.

Ключови думи: икономически растеж, инвестиции, екологична политика

Динамика на общите и екологичните инвестиции и перспективи на растежа в България

След едно десетилетие на труден преход от планова към пазарна икономика условията на растежа в България постепенно се подобряват. В началото на новото хилядолетие икономическото развитие на страната е ориентирано към постигането на две важни, взаимно свързани цели.

Необходимо е да се доведе до успешен край започналата през 1989 г. пазарна реформа, свързана с болезнени, но наложителни промени в производствената и социалната сфера. Реализирането на тази първа цел предполага нов етап в напредналия процес на приватизация (повечето държавни фирми вече са преобразувани в частни, държавният сектор създава 30,7% от брутната добавена стойност за 2000 г.), засилено внимание върху индустриалните отрасли за повишаване на конкурентността на продукцията и на относителното участие на тези отрасли в БВП и експорта (сега делът им в БДС е 27,8%), поощряване на местните и привличане на повече чужди инвестиции в страната. Всичко това ще съдейства за ускоряване на икономическия растеж, понижаване на високото равнище на безработица, достигащо почти 18%, повишаване на доходите, активизиране на търсенето на вътрешния пазар.

Стабилизирането на растежа и подобряването на социалното положение на населението са важни предпоставки за интегрирането на България в европейските икономически структури. Тази втора основна цел, определяна като дългосрочен приоритет, налага да бъдат изпълнени редица критерии за членство в Европейския съюз. Немалка част от изискванията на ЕС на настоящия етап вече са покрити, за други се очертава тенденция към приближаване на показателите и възможност за скорошно изпълняване, трети поставят бъдещи предизвикателства пред икономическото развитие на страната.

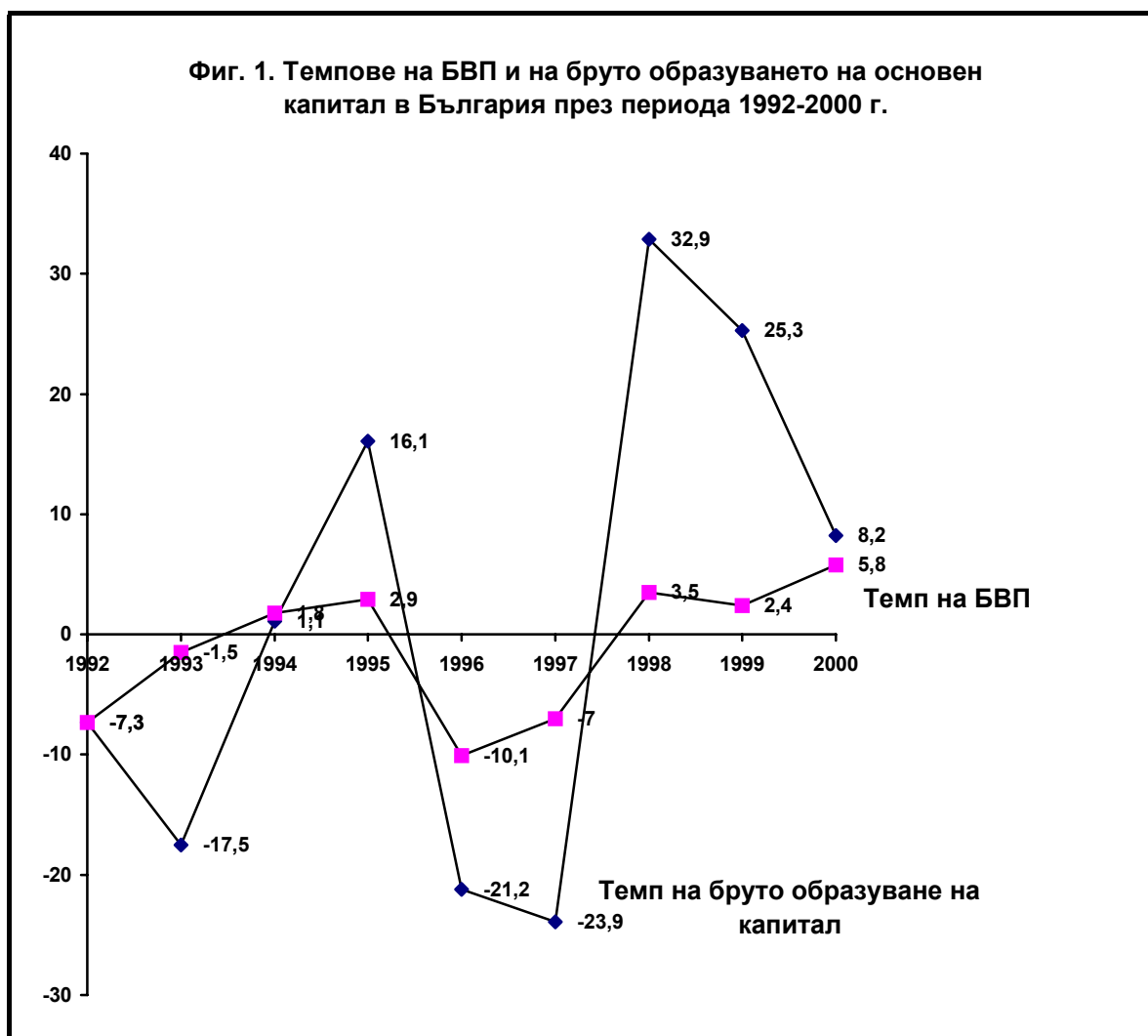
През последните няколко години са постигнати значителни успехи в съобразяване с европейските критерии за равнището на цените и динамиката на инфлацията, величината на външния дълг и неговото регулярно изплащане, размера на бюджетния дефицит и отношението му към създавания БВП и др.

Натрупаният от предходни години и неизплатен външен дълг, общата финансова недостатъчност са сериозни пречки пред производствените вложения, инвестициите в инфраструктурни обекти и опазване на околната среда. Социалните проблеми остават изострени и налагат подпомагане на доходите и текущата издръжка на немалка част от населението, което поглъща значими бюджетни средства. Съотношението между външен дълг и БВП постепенно се нормализира (в следване на изискванията на МВФ), но въпреки това към момента и в близко бъдеще страната вероятно ще е затруднена да отговори напълно на предявяваните към нея и всички европейски страни екологични изисквания. Инвестициите в съвременно техническо оборудване се преценяват като по-належащи, създаващи възможност за пределно импулсиране на растежа. Ангажираността за определен обем екологични инвестиции може да забави текущия темп на растежа, но ще допринесе за неговото по-сигурно и трайно ускоряване в перспектива.

Настоящото изследване акцентира върху динамичната взаимна обвързаност и възможностите за въздействие на инвестиционния и екологичния фактор върху скоростта на растежа в България, с оглед избора на подходяща и насочена към стимулиране на растежа екологична политика.

Инвестиционни ефекти върху БВП на България

В резултат от пазарната трансформация и съпътстващите я разноаспектни процеси на преобразуване, България се сблъсква през 90-те години с пасивите на неустойчивия икономически растеж. Конюнктурните колебания на създавания в тежките условия на прехода БВП са дълбоки и същевременно краткотрайни. В средата на 90-те години е отбелязан реален ръст на производството, който остава ограничен и се оказва нестабилен, последван от спад с двуцифрено изражение. След кризата от 1996-1997 г., довела до неочакван инфлационен бум, срив в курса на националната валута, производството и финансовата система, в страната се въвежда политика на валутен борд и растежът постепенно се възстановява. Инвестиционната активност на българските фирми, доскоро демотивирана, подтискана и задържана, се повишава и допринася в значителна степен за реализиране на положителен икономически растеж в края на 90-те години и началото на новия век. Общото увеличаване на БВП на страната с почти 12 процентни пункта за последните три отчетени години (1998-2000 г.) поражда очакване за предприемане на допълнителни инвестиции, създава финансови и реални пазарни възможности за извършване на повече екологични инвестиции.

В закономерната взаимозависимост между прирастите на инвестициите и на създадения реален БВП се открояват няколко деформирани проявления (през 1992 г., 1995 г. и 2000 г.), докато средно за периода в обобщено и годишно изражение, и за всяка от останалите шест години поотделно, промените в разходите за капитал и обема на БВП са еднопосочни (вж. Таблица 1.). На тяхна основа е възможно да се получи конкретна представа за пределното влияние на инвестициите върху темповете на растежа в България през 90-те години, да се предвидят приблизителните параметри на инвестиционно импулсиране на растежа. В количествената оценка и интерпретирането на фактическата чувствителност на БВП към инвестициите трябва да се вземе под внимание оказваното многократно и умножаващо въздействие на производствените вложения върху растежа, което се пренася от текущите към бъдещи периоди и равнища на съвкупния продукт.

Таблица 1.

Прирасти на инвестициите и БВП на България и мултипликатор на инвестициите през периода 1992-2000 г.*

Период	Прираст на БВП (цени 1991 г. = 100)**	Прираст на разходи за инвестиции (цени 1991 г. = 100)**	Коефициенти на мултипликатор на инвестициите ***
1992 г.	- 9 907	+ 2 521	3,93
1993 г.	- 1 887	- 9 207	- 0,2
1994 г.	+ 2 231	+ 2 092	+ 1,07
1995 г.	+ 3 658	- 1 622	2,26
1996 г.	- 13 110	- 708	- 18,52
1997 г.	- 8 169	- 2 769	- 2,95
1998 г.	+ 3 798	+ 2 550	+ 1,49
1999 г.	+ 2 696	+ 5 599	+ 0,48
2000 г.	+ 6 671	- 599	11,14
(1992-2000 г.)	- 1 557,66	- 238,11	- 6,54

* Пресметнато по данни от: Статистически справочник, изд. на Националния статистически институт, раздели "Национални сметки".

** Прирастите на БВП и на инвестициите са в млн. български лева.

*** Коефициентите на мултипликатора са пресметнати като съотношение между съответен годишен прираст на БВП и прираст на инвестициите, или $M = \Delta Y / \Delta I$.

При предположение за неутралност на изменението на БВП към другите елементи на съвкупни разходи като синтетични измерители на обобщената възвръщаемост от извършените инвестиционни вложения могат да се представят коефициентите на инвестиционен мултипликатор. Величината им показва, колко пъти повече (по-малко) продукцията е произведена досега с единица допълнителен прираст (спад) на вложенията. Определящото и дълготрайно влияние на капитала върху скоростта и типа на растежа позволява чрез мултипликаторите да се изразят и инвестиционните проекции върху темповете на растежа в България през следващите няколко години.

Българският инвестиционен процес протича в условия на конюнктурно нестабилен икономически растеж, затова пресметнатият коефициент варира в доста широк диапазон. Традиционното изискване към стабилността на растежа в краткосрочен период за постоянна (или слабо изменчива) величина на коефициента на мултипликация не е спазено. Когато разминаването между двата съпоставяни прираста е съществено, взаимозависимостта показва по-слабо или изцяло нарушено проявление, величината на коефициента е нетипична, както се получава например за 1996 г. и 2000 г.

Отложеното, по-късно проявяващо се въздействие на всеки нов обем на БВП обуславя по-съществена промяна в инвестициите през следващите години. При често вариращи темпове на растежа закъснението може да бъде с един или няколко интервала и е трудно подаващо се на предвиждане. Реакцията на българските инвеститори е бърза, проявява се още през същата година или при единичен интервал на закъснение. Съкратеният период на реакция се установява

по-лесно при свиващо влияние и се дължи главно на интензивното отраслово реструктуриране и процеса на раздържавяване. Той е най-ясно изразен в средата на 90-те години, когато след най-дълбокия спад на БВП от 1996 г. инвестиционните разходи на български фирми се понижават около четири пъти повече през 1997 г. При големите диференциации динамиката на БВП за 1996 г. се предопределя предимно от отчетливо редуцираните държавни разходи и индивидуално потребление. Те подават негативни сигнали отначало към производствената и впоследствие към инвестиционната сфера, които допълнително подтискат растежа. Предвид единично забавеното индуциращо влияние на БВП върху инвестициите и по-същественото увеличаване на други елементи на съвкупните разходи през 2000 г., вероятно за 2001 г. ще бъдат отчетени макроикономически резултати, близки до очакваните, и вложения, превишаващи равнището си от предходната година.

Наблюдаващата се чувствителност на инвестициите към неустойчивия БВП намира израз в съществени отклонения в размера на вложенията по отделни години и средно за периода. В резултат от сравняване на агрегираните стойности и прирасти обобщената величина на мултипликатора е негативна и сравнително висока. На всяка единица пределно намаляване на инвестициите, пресметнато в съпоставими цени, съответства над 6,5 единици допълнително понижаване на произведената обща продукция. Това означава, че обобщеният икономически спад е подчертано инвестиционно обусловен. Спадът и колебанията на БВП подтискат в значителна степен инвестиционната активност, изтласкват растежа в низходяща посока. Отрицателните стойности на мултипликатора произтичат от модифицираното съотношение между автономни и индуцирани инвестиции, в което надделява зависимата от изменението на БВП част от производствените вложения. Абстрахирано от минусовия знак, големите скокове нагоре и надолу на инвестиционните разходи разкриват по косвен път обратна възможност за реализиране на ускорен икономически растеж в България, ако инвестиционният процес се стимулира от пазарните процеси и се насърчава със средствата на икономическата политика.

Позитивно влияние върху инвестиционния процес и растежа може да се очаква от предприетите напоследък данъчни промени. Новото българско правителство понижи ставките на корпоративния и подоходния данък, чието отражение ще се почувства вероятно след една-две години. Но по отношение на инвестиционния процес то ще е повече косвено и няма да бъде значително. По-големи и непосредствени ефекти би оказало предоставянето на данъчни облекчения при реинвестиране на фирмени печалби, както и при извършване на инвестиции с екологичен характер, каквито досега не са въвеждани в страната. Те ще опосредстват реализирането на текущ и бъдещ по-висок растеж, ще осигурят по-голяма изпълнимост на критерия за членство в ЕС, свързан с абсолютните и относителни параметри и конкретната насоченост на екологичните инвестиции.

По-различни изводи за типа на взаимовръзка между инвестициите и растежа се налагат, ако се разгледат коефициентите на мултипликация по някои отделни години. Прави впечатление, че през преобладаваща част от периода и главно тогава, когато мултипликаторът е двустранно индуцирано позитивен, величината му гравитира около единица. Тя е признак за незадоволителна обща възвръщаемост от производствените вложения, предпоставяна както от техния изменен размер и предизвикания прираст на БВП, така и от особеностите в

поведението и организацията на дейността на фирмите. Сроковете за усвояване на въвежданите в действие съоръжения в повечето случаи са удължени, а относителният им дял е висок, откъдето повишаването на обема на създаваната продукция е забавено. Умножаващият ефект на инвестициите се запазва ограничен и през последните години, от което може да се съди за наличие на значителен размер свободни, ненатоварени производствени мощности, проблеми с нивото на производителност на новозакупуваното оборудване. Оттук се очертава вероятност за невисок темп на растеж, при условие че се разчита главно или единствено на неговото инвестиционно импулсиране. Ако повече средства се насочат към екологични инвестиции, предвид на принципно пониската или разпръсната възвръщаемост от тях, растежът може да се забави допълнително, макар и временно.

Двузначността на изводите, оценките и прогнозите за степента на инвестиционно мултиплициране на растежа у нас засега не може да бъде избегната напълно. Тя възниква от големите амплитуди и честите смени в динамиката на двата съпоставяни показателя, широкомащабното реструктуриране на съвкупните разходи, противоположното и разностепенно влияние на множество фактори. Аргументите натежават повече в полза на ниска обобщена възвръщаемост от вложенията в производствени активи, която от своя страна противостои в известен смисъл на необходимостта и изискването с цел присъединяване към ЕС за по-големи екологични инвестиции. Това изправя страната пред предизвикателството за избора между вътрешно инвестиционно индуцирано ускоряване или европейски ориентирано забавяне на прираста на БВП в краткосрочна перспектива. Бъдещата скорост на растежа в страната ще зависи много от инвестиционната политика и активност на фирмите, както и от провежданата от българското правителство екологична политика.

Динамика на екологичните инвестиции и влияние върху растежа

В дългосрочно ориентираната стопанска политика неизбежно се отделя приоритетно място на опазването на околната среда. Същевременно въпросите за съгласуване на екополитическите цели с темпа на икономическия растеж продължават да бъдат дискуссионна област, със съществено отражение върху практиката. По-високият растеж позволява едновременно реализиране на екологичните и икономическите цели, създава предпоставки за по-ефективно опазване на околната среда. Екологичната политика е в състояние да повлияе върху преките фактори, върху обстановката на реализиране на растежа в перспектива, докато текущото ѝ влияние е по-често задържащо или забавящо заради частичното отклоняване на средства от преки производствени вложения.

Възстановяването на макроикономическата стабилност в България и конкретните резултати от вече осъществените реформи създадоха предпоставки за реализиране на най-продължителния и най-висок от началото на прехода икономически растеж за периода 1998 г. – 2000 г. Относително увеличените производствени и финансови възможности позволяват капитализиране на тези постижения от страна на екологичната политика предвид генерираните по-високи доходи и ускоряването на структурните промени в икономиката.

Провежданата в страната политика за опазване на околната среда успя да абсорбира увеличените разполагаеми средства, което обуслови по-високото равнище на природозащитните разходи. Доколко ефективно са създадени предпоставките за подобряване на опазването на околната среда следва да се

съди по промяната в общото екологично качество. Най-общо може да се счита, че направените разходи са допринесли за подобряване на компонентите на околната среда, без да се пренебрегва другият основен фактор – промяната в структурата на БВП и брутната добавена стойност и намалението в дела на индустриалното и селскостопанско производство. Предприетите екологични мерки, както и закриването или модернизацията на предприятия замърсители, обусловиха намаляване на замърсяването на въздуха и водите и редуцирано въздействие на някои замърсители в промишлените райони. Осъществен е напредък в областта на екологичната ефективност – отнесени към произведения БВП емисиите на основни замърсители в атмосферата намаляват. Постигнатите положителни резултати не могат да скрият проблемите с оставащите високи нива на екологично замърсяване.

Ресурсите, насочени към опазване на околната среда и подобряване на нейното качество, нараснаха заедно с икономическата активност, отразена в положителните темпове на БВП. Така през 1999 г. разходите за опазване и възстановяване на околната среда в България възлизат на 444,6 млн. лв. като отбелязват увеличение спрямо 1998 г. от 1,6 пъти (вж. Таблица 2.). Повиши се дялът на разходите за околна среда в БВП, който достигна от 1,3% през 1998 г. до 2% през 1999 г. През целия период на прехода това е най-високото равнище на природозащитни разходи, което се удвоява в интервала 1995 г.–1999 г. При това трябва да се отбележи, че увеличението на средствата не може да се свърже с възникване на критични или много сериозни екологични проблеми и по-скоро отразява приоритетността, отдавана на екологичните дейности.

Вследствие на спецификата на екологичните проблеми по отделни отрасли на стопанството, съществуват различия в свързаните с тях разходи, които се определят от съответното ниво на технологично развитие. През последните години заделените средства са съсредоточени главно в добивната и преработващата индустрия, производството и разпределението на електроенергия и топлоенергия. Те заемат най-големи дялове в общия размер на разходите, възлизащи съответно на 13%, 16%, и 21%.¹

Таблица 2.

Разходи за опазване и възстановяване на околната среда в
България**

(млн. лв., по цени на съответната година)

Период	Разходи общо	Разходи за придобиване на дълготрайни активи	Разходи за поддържане на дълготрайни активи	Дял на разходите в БВП (процент)	Дял на инвестиционни разходи в общите разходи (процент)
1989 г.	554	272	282	0,93	49,1
1990 г.	528	245	283	0,74	46,4
1991 г.	1 255	672	583	0,65	53,5
1992 г.	2 478	956	1 521	1,2	38,5
1993 г.	3 801	1 191	2 610	1,3	31,3
1994 г.	5 610	2 233	3 377	1,1	39,8

¹ Национален статистически институт, Околна среда '98, НСИ, София, 2000, стр. 51 - 52.

1995 г.	7 789	2 158	5 631	0,9	28,0
1996 г.	18 160	4 640	13 520	1,0	34,0
1997 г.	164 805	64 202	100 603	1,0	39,0
1998 г.	279 210	91 757	187 453	1,3	33,0
1999 г.*	445	101	344	2,0	23,0

* В млн. левове (BGN) след деноминацията.

** Източник: Национален статистически институт.

Съществено значение за скоростта на растежа има както общият размер, така и разпределението на екологичните инвестиции според тяхното предназначение. В началото на преходния период (1990 – 1993 г.) средно 43% от общите разходи за околна среда са били във вид на инвестиции. Към края на 90-те години се наблюдава съществена и неблагоприятна за растежа промяна на приоритетите в опазването на околната среда. За 1999 г. 77% от общите разходи са текущи и експлоатационни разходи и разходи за извършване на мероприятия и дейности за опазване на околната среда и само 23% от средствата са изразходвани за инвестиции. Нарастващите екологични вложения подобряват общите условия на растежа, но заедно с това не могат да го импулсират в достатъчно висока степен.

Таблица 3.

Инвестиции в опазване на околната среда**

(млн. лв. по цени на съответната година)

Период	Общ обем на инвестиции	Инвестиции в природозащитна дейност	БВП	Дял на инвестиции в природозащитна дейност в общите инвестиции (процент)	Дял на инвестиции в природозащитна дейност в БВП (процент)
1991 г.	24 777	672	135 711	2,71	0,50
1992 г.	43 626	956	200 832	2,19	0,48
1993 г.	43 547	1 191	298 934	2,73	0,40
1994 г.	84 208	2 233	525 552	2,65	0,42
1995 г.	125 876	2 158	880 322	1,71	0,25
1996 г.	268 207	4 640	1 748 701	1,73	0,27
1997 г.	2 363 918	64 202	17 055 205	2,72	0,38
1998 г.	3 388 146	91 757	21 577 020	2,71	0,43
1999 г.*	4 095	101	22 776	2,47	0,44

* В млн. левове (BGN) след деноминацията.

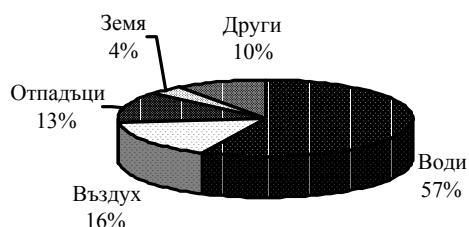
** Източник: Национален статистически институт.

Придаването на по-голямо значение на защитата на околната среда представлява принос за растежа чрез инвестициите и добавъчните разходи, които предизвиква. Екологичните инвестиции предпоставят реструктуриране на икономиката и като цяло се отразяват позитивно върху инвестиционния процес, но ефектите от тях в повечето случаи са закъсняващи и отложени. През 1999 г. разходите за придобиване на материални активи с екологично

предназначение възлизат на 101 млн. лв. (вж. Таблица 3.). Промените в равнището и динамиката на инвестициите за периода 1991 г. – 1999 г. показват, че след стагнация и минимална стойност от 1,7% делът на инвестиционните разходи за опазване на околната среда в структурата на общите инвестиционни разходи възстановява първоначалната си стойност и достига до 2,7% през 1997/1998 г. Увеличението на средствата, вложени в областта на околната среда, през 1998 г. отразява нарасналите инвестиции за строителство и модернизация на съоръжения за опазване на водните ресурси, главно за производствени и селищни пречиствателни станции за отпадни води. През 1999 г. делът на инвестиционните разходи отбелязва известно понижение и се установява на равнище 2,47%. Характерът на извършените екологични инвестиции и динамиката им през последните години показват, че те имат значителен принос за недостатъчните инвестиционни мултиплициращи ефекти върху растежа.

През периода на 90-те години настъпва съществено изменение в още едно разпределение на инвестициите. За периода 1990 г. – 1993 г. от общите разходи са заделени 60% за водите и 35% за въздуха, докато за отпадъците и почвите са предвидени само 3%. В съответствие с екологичните приоритети след 1995 г. по-голяма част от инвестициите се насочва към решаване на проблемите в областта на отпадъците, системите за мониторинг и контрол и др. Структурата на разходите за придобиване на дълготрайни активи с екологично предназначение през 1999 г. е показана на фигура 1.

Фигура 1.
Структура на разходите за придобиване на дълготрайни активи
с екологично предназначение през 1999 г.*

* Източник: Национален статистически институт, *Околна среда '99*, София 2001, стр. 51.

Предвид източниците на финансиране инвестициите в околна среда са благоприятствани от нарастването на средствата, отделени от държавния бюджет и Националния фонд за опазване на околната среда. През 1998/99 г. нараства делът на разходите, финансирани от държавния бюджет, при същевременна промяна на политиката относно целевото финансиране на екологични инвестиционни проекти. Напоследък средствата се насочват с преимущество към по-малко на брой големи инфраструктурни обекти, с цел по-бързата им реализация във времето. Над 90% от средствата в Националния фонд за опазване на околната среда са изразходвани за финансиране на

инвестиционни екологични обекти. Фондът осъществява финансиране и контрол на инвестиционни екологични обекти на общини и фирми със значителен и непосредствен екологичен ефект.

Активността на частния капитал в областта на опазването на околната среда силно зависи от състоянието на икономическата конюнктура. Нейното влошаване съществено забавя процеса на екологизация на промишлеността. Възстановяването на икономическия растеж създава предпоставки за замяна на остарелите дълготрайни активи с по-ефективни. Понастоящем основен проблем за страната в областта на опазване на околната среда са амортизираните производствени мощности, наследени и продължаващи да функционират в приватизираните стопански единици. Под конкурентния натиск с времето тези мощности ще се подменят. В процеса на приватизация са заложени някои механизми за подобряване на параметрите на околната среда в закупуваните фирми от държавния сектор, които създават благоприятни стимули към подмяна на оборудването.

През последните години се приеха около десет нови закона и многобройни подзаконови актове в областта на околната среда, главно вследствие на каталитичната роля за този процес на стремежа на България към европейска интеграция. Очаква се новото законодателство да наложи големи compliance разходи на производствения сектор, които ще окажат въздействие върху растежа и другите макроикономически променливи.

В количествено измерение потребностите от средства за реализиране на инвестиционните програми с оглед съблюдаване на европейските екологични директиви са намерили отражение в Плана за действие до 2006 г. към Националната стратегия на България по околна среда. По обща предварителна оценка необходимите средства за реализация на този план следва да възлязат на около 6,2 млрд. лв.

Таблица 4.

**Финансови средства за реализиране на екологичните мерки,
предвидени в Националния план за действие**

(хил. лв.)

	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.	2006 г.	Общо за периода
Общо	877 236	1 043 137	1 183 918	1 034 428	1 011 538	1 012 513	6 162 770
Инвестиции	849 016	1 003 116	1 145 667	1 021 167	999 117	1 000 117	6 018 200

По оценки на Световната банка общите инвестиционни разходи, необходими на България за хармонизиране с екологичното законодателство на ЕС, са между 5,58 и 8,04 млрд. щ. д. (по цени от 1998 г.). За периода 1998 – 2015 г. те са разчетени от българското правителство на приблизително 5,5 – 5,8 млрд. щ. д., като се предвижда публичните средства за екологични разходи да се увеличат със 150%, тези на общините - с 260% и частните средства - с 220%. Тези средства и свързаните с тях разходи за управление и експлоатация ще са около 4,9 – 6,7% от БВП в края на периода (2015 г.) при прогнозен прираст на БВП от 5% годишно. Предвид незадоволителния дял на общите инвестиции в БВП, възлизащ на едва около 16,2% за 2000 г., и реализирания при това относителен прираст на БВП, насочването на такава част от вътрешните финансови ресурси към екологични инвестиции би забавило темпа на растежа.

Налага се решението да се търси в привличане на повече външни източници за тяхното финансиране, каквито възможности предоставят проектите по ИСПА, чрез които в страната могат да постъпят 350 млн. евро до 2006 г., или по САПАРД - около 100 млн. евро за дейности, свързани с околната среда.

Възходящата динамика на БВП не може да се поддържа задълго без ускорени екологични инвестиции, а в българските условия тя предполага задължително и повече преки производствени вложения на съвременен равнище. При това трябва да се отчитат всички позитивни и негативни, краткосрочни и дългосрочни ефекти от тези две важни направления на единния инвестиционен процес. Присъединяването на страната към европейските икономически структури, с постигната стабилност на растежа и грижливо опазвана околна среда, ще зависи от умелото съчетаване на икономическата с екологичната политика на българското правителство.